

JOANNA SIEMIŃSKA-GOLUCH
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
91-324 ŁÓDŹ,
UL. Z. SIERAKOWSKIEGO 63/126

Program prac konserwatorskich i restauratorskich przy bramach i murze kościół parafialnego w Wysokiej

Łódź 2024

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM 63-11

mgr Joanna Siemińska - Goluch
Konservator Dział Sztuki
tel. 0 505-77-47-45
91-324 Łódź, ul. Sierakowskiego 63/126

Joanna Siemińska-Goluch

Rys historyczny

Pierwszy kościół w Wysokiej powstał w XIII w. Od 1606 roku Wysoką władali Smoguleccy herbu Grzymała, ostanią z rodu była Apolnara Eleonora ze Smoguleckich Tuczyńska i to ona sprowadziła do Wysokiej kanoników laterańskich reguły Św. Augustyna, którzy rozpoczęli budowę nowego kościoła. Budowa zespołu kościelnego rozpoczęła się w 1707 roku. Prace te zakończono przed erekcją w październiku 1715 roku. W 1785 nastąpiła kasata zakonu kanoników laterańskich a w latach 1799-82 kościół zyskał obecny kształt. W skład zespołu wchodzi: kościół, dzwonnica w narożu południowo-zachodnim oraz dawny klasztor kanoników laterańskich, częściowo otoczone murem wraz z dwoma bramami i fragmentarycznie wystającą powyżej poziomu gruntu od strony kościoła starą furta.

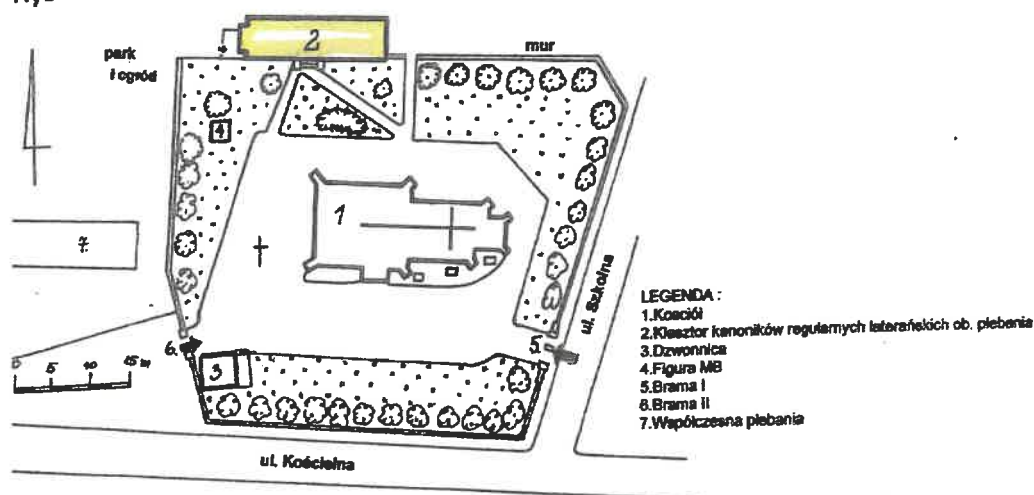
Opis

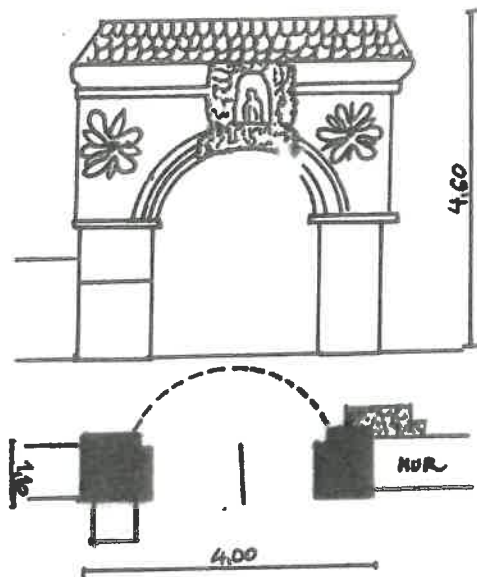
Mur jest kamienno-ceglany, kilkakrotnie otynkowany, malowany, nakryty cegłą ułożoną na płasko. W narożniku południowo zachodnim znajduje się dzwonnica. Na teren kościoła prowadzą dwie ozdobne bramy zachodnia i wschodnia. Pierwsza zachodnia: jednoosiowa jednokondygnacyjna, murowana z cegły na kamiennych fundamentach, z przejazdem bramnym zamkniętym łukiem obniżonym, wykończonym gzymsem. W kluczu znajduje się figura Matki Boskiej. W przyłuczach umieszczono elementy dekoracyjne w formie rozet. W zwieńczeniu szeroki gierowany gzyms i dwuspadowy daszek kryty dachówką. Od wewnątrz brama opracowana skromnie. Druga brama- wschodnia: wymurowana z cegły na kamiennym fundamencie, jest dwuprzelotowa. Brama trójosiowa, dwukondygnacyjna. Większy przełot- przejazd w części centralnej

zamknięty łukiem obniżonym, w przyłuczach ozdobiony dwoma rozetami. Zwieńczony architektoniczną nadbudową w formie trzech zamkniętych wnek (środkowa szersza i nieznacznie wyższa). Nadbudowa nakryta trójkątnym frontonem o gładkim polu na którym umieszczono krzyż łaciński. Podział kondygnacji i zwieńczenie ozdobione szerokim gzymsem gierowanym. Boczne części bramy niższe nakryte dwuspadowymi dachkami pokrytymi tynkiem, przełot furty zamknięty łukiem odcinkowym. Kraty wypełniające otwory bramne i furtkę w obu przypadkach stosunkowo nowe, metalowe z cienkich prętów metalowych. W części muru od strony południowej znajduje się nisza w murze od strony wewnętrznej, mur od zewnątrz jest gładki. Być może pełniła kiedyś funkcję kolejnego przejścia. Od wewnętrznej strony poziom gruntu podniesiony jest powyżej połowy wysokości niszy. Zwieńczenie przykryte dwuspadowym dachkiem pokrytym dachówką.

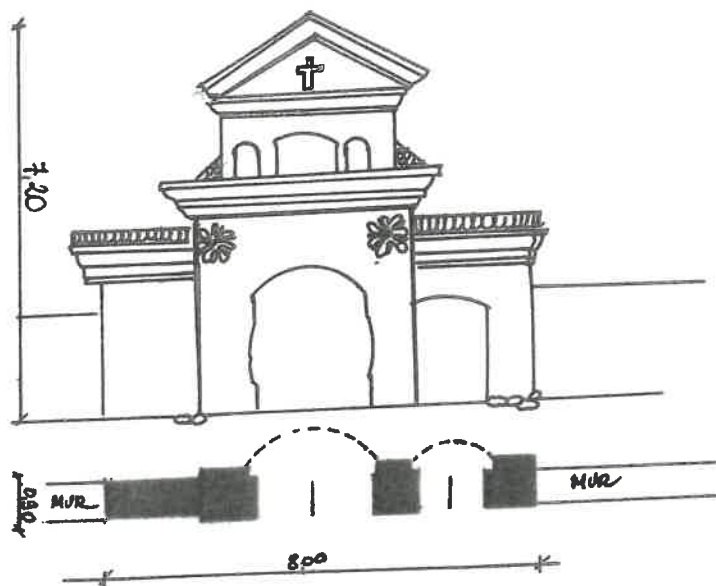
Plan sytuacyjny:

Rys

Brama zachodnia

Brama wschodnia

Stan zachowania

Zarówno mur wokół kościoła jak i jedna z dwóch bram- brama wschodnia- wymagają pilnych prac remontowo-konserwatorskich. Brama zachodnia i dzwonnica niedawno zostały odnowione, wymagają jedynie drobnych napraw i scalenia kolorystycznego do całości ogrodzenia, ustalonego na podstawie badań konserwatorskich. Mury mają strukturę kamienną z fragmentami wypełnionymi cegłą. Korona murów wykonana z cegły ułożonej na płasko. Bramy wybudowane z cegły i otynkowane. Spoina muru prawdopodobnie wapienna wielokrotnie uzupełniana materiałami o różnym charakterze również zawierającymi cement. Całość muru otynkowana, kilkakrotnie. Widoczne są różne rodzaje tynków, również cementowo wapienne i cementowe, tynki nie mają dobrej przyczepności, w dużym stopniu są popękane i odspajają się. Na dłuższym odcinku od strony zachodniej i północnej przyziemie muru całkowicie odsłonięte. W wielu miejscach na powierzchni lica i korony murów oraz w głębszych partiach spoin obserwuje się postępującą destrukcję materiałów budowlanych. Degradacja spoin powoduje rozluźnienie konstrukcji fragmentów murów z kamienia. Zawilgocenie obiektu sprzyja obecności glonów i porostów. Widoczne są liczne i rozległe kolonie glonów i porostów.

Kraty wypełniające otwory bramne są współczesne, niedopasowane stylistycznie. Wykonane są z prętów metalowych, które pokryte są kilkoma warstwami farb olejnych, łuszczącymi się a w ubytkach widoczne są ogniska korozji.

Cel przeprowadzenia prac konserwatorskich i malarskich

Celem planowanych prac remontowych i konserwatorskich jest zahamowanie procesu zniszczeń i zabezpieczenie murów przed postępującą destrukcją. Odsłonięcie pierwotnej wyprawy tynkarskiej oraz uzupełnienie jej ubytków zgodnie z oryginalną kolorystyką i techniką wykonania. Jednocześnie zaleca się wykonanie scalenia kolorystycznego wcześniej wyremontowanych elementów ogrodzenia: dzwonnicy i bramy zachodniej z pozostałymi elementami. Należy wykonać prace wzmacniające konstrukcje murów zapewniające stabilność. Dalej należy wykonać prace konserwatorskie i restauratorskie polegające na usunięciu przyczyn korozji materiałów budowlanych. Rozluźnione partie murów należy rozebrać, dokładnie oczyścić z nawarstwień, zdezynfekować i ponownie wymurować zgodnie z projektem prac, zaleceniami konstruktora, architekta i konserwatora. Przy wykonywaniu prac należy zachować jak najwięcej oryginalnej substancji zabytkowej. Należy zachować szczególną ostrożność przy usuwaniu wtórnych tynków tak aby zachować jak najwięcej oryginalnych wypraw tynkarskich. Wykonanie projektów nowych krat a po zatwierdzeniu przez komisję konserwatorską wykonanie nowych krat nawiązujących do historycznego wyglądu kościoła.

Program prac konserwatorskich i restauratorskich przy bramach i murze kościoła parafialnego w Wysokiej

Prace wstępne:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed przystąpieniem do prac.
2. Wykonanie badań konserwatorskich (stratygraficznych) w celu stwierdzenia rodzaju materiałów, rodzaju oryginalnych wypraw tynkarskich, ewentualnej oryginalnej kolorystyki bram, oraz właściwości fizykomechanicznych zabytkowej cegły (porowatość otwarta, wytrzymałość, nasiąkliwość).

Prace przy murze:

3. Dezynfekcja powierzchni murów, zaleca się zastosowanie 2-3% roztworu preparatu biobójczego Biotin R w alkoholu etylowym lub innego środka o zbliżonych właściwościach.
4. Ostrożne usunięcie luźnych elementów zapraw łączących i tynków, kamieni, cegieł zachowanie ich w celu późniejszego użycia. Zakres tynków do skucia należy ustalenia z nadzorem konserwatorskim.
5. Ostrożne oczyszczenie powierzchni murów z luźnych nawarstwień, grubszych warstw porostów (szczotki ryżowe szpachelki).
6. Oczyszczenie powierzchni muru z wtórnych zapraw o spoiwie cementowym. Metody mechaniczne dobrane na podstawie prób, dobrane tak by nie uszkadzały podłoża.
7. Usunięcie opaski betonowej z przyziemia murów od strony chodnika i odsłonięcie kamieni fundamentów.

8. Odkopanie muru od wewnętrznej strony (do poziomu chodnika po drugiej stronie), dezynfekcja muru, wykonanie wszystkich koniecznych napraw muru (usunięcie zapraw cementowych, oczyszczenie, wzmocnienie, uzupełnienie ubytków), złożenie bariery ograniczającej dostęp wilgoci do muru np. folia kubelkowa, zasypanie wykopu.
9. Oczyszczenie powierzchni oryginalnych tynków, metodami chemicznymi, fizycznymi i mechanicznymi i ich kombinacjami; dobranymi na podstawie prób, np.: mycie wodą z dodatkiem środków jonowo czynnych, szczotki ryżowe, skrobanie szpachelkami, usuwanie zniszczonych pozostałości farb- metody mechaniczne i chemiczne.
10. Oczyszczenie powierzchni kamieni granitowych będących częścią fundamentu w celu pozostawienia kamieni wystających poza lico muru nietynkowanych, metody mechaniczne, doczyszczanie środkami do doczyszczania zabieleń np.: Clean AC Remmers
11. Oczyszczenie powierzchni cegieł z korony muru, za pomocą strumienia wody o kontrolowanym ciśnieniu. Ciemne nawarstwienia atmosferyczne na powierzchni umyć za pomocą kwasu fluorowodorowego o stężeniu maksymalnym 3-5%, kwas należy każdorazowo zmywać dużą ilością czystej wody.
12. Wzmocnienie struktury oryginalnych zapraw i spoin. Zaleca się zastosowanie hydrofilnych preparatów krzemoorganicznych np.: KSE 300 lub KSE 500E (prod. Remmers) zależnie od chłonności zapraw.
13. Wzmocnienie osłabionej struktury cegieł zaleca się zastosowanie hydrofilnych preparatów krzemoorganicznych np. KSE 100/300. Dotyczy to zarówno cegieł w murze jak i cegieł

ułożonych na koronie muru.

14. Przemurowanie rozluźnionych fragmentów muru z wykorzystaniem oryginalnego materiału nadającego się do zastosowania, przy pomocy zapraw o spoiwie wapienno - trasowym oraz z użyciem cegieł wykonanych na wzór oryginalnych.
15. Przewiązanie pęknięć muru przy pomocy kotw metalowych zabezpieczonych antykorozyjnie, ze stali kwasoodpornej lub prętów z włókna szklanego.
16. Uzupełnienie ubytków spoin w koronie murów zaprawą o spoiwie wapienno- trasowym. np. Optosan zaprawa do spionowania prod, Optolith, o cechach zbliżonych do uzupełnianej spoiny.
17. Podklejenie partii oryginalnego tynku zaprawą wapienną iniekcyjną PLM M.
18. W przypadku stwierdzenia występowania soli rozpuszczalnych w wodzie w obrębie muru stwierdzonego podczas badań konserwatorskich, lub zaobserwowania wykwitów solnych podczas prac, należy w tych miejscach zastosować tynk renowacyjny a następnie tynk nawierzchniowy.
19. Wykonanie obrzutki szczepnej przed złożeniem większych partii tynku, SanierVorspritzmortel prod. Optolith.
20. Uzupełnienie ubytków tynków zaprawą o spoiwie wapienno- trasowym np. Optosan TWM prod. Optolith lub innym materiałem o identycznych właściwościach.
21. W partii przyziemia przy kamieniach granitowych pozostawionych z fundamentu założenie mocniejszej fugi do spoin z trassem: TrassNaturstein Fugr NHL

22. Założenie zaprawy cienkowarstwowej barwionej w masie, zbrojonej włóknami Historic Feinputz NHL prod. Optolith, kolor wybrany po konsultacji z komisją konserwatorską.
23. Wykonanie pokrycia daszków z dachówki nawiązującej kształtem do dachówki na dzwonnicy i bramie zachodniej.
24. Naprawy tynku w dzwonnicy z użyciem zapraw wapienno trasowych, scalenie kolorystyczne do całości założenia, ustalonego na podstawie badań konserwatorskich.
25. Przełożenie i uzupełnienie daszku z dachówki nad niszą w murze od strony południowej. Wymiana uszkodzonych dachówek na nową na wzór oryginalnych.
26. Wykonanie hydrofobizacji ceglanej korony muru po zakończeniu prac Remmers SML.

Prace przy bramie wschodniej:

27. Dezynfekcja powierzchni bramy.
28. Oczyszczenie powierzchni bramy z luźnych nawarstwień.
29. Oczyszczenie powierzchni kamieni granitowych będących częścią fundamentu.
30. Oczyszczenie powierzchni bramy z wtórnych powłok farb i zapraw. Również z powierzchni daszków.
31. Oczyszczenie powierzchni oryginalnych tynków metodami chemicznymi, fizycznymi i mechanicznymi i ich kombinacjami dobranymi na podstawie prób.
32. Oczyszczenie elementów dekoracyjnych –rozet- z zachowaniem szczególnej ostrożności.
33. Wzmocnienie struktury oryginalnych zapraw i spoin. Zaleca

- się zastosowanie hydrofilnych preparatów krzemoorganicznych
np.: KSE 300 lub KSE 500E (prod. Remmers).
34. Podklejenie odspojień oryginalnego tynku, zaprawą
wapienną iniekcyjną PLM M.
 35. Naprawa partii gzymsu zużyciem zapraw o właściwościach
zbliżonych do oryginału.
 36. Przewiązanie pęknięć w konstrukcji bramy przy pomocy
metalowych kotw zabezpieczonych antykorozyjnie, ze stali
kwasoodpornej lub prętów z włókna szklanego.
 37. Uzupełnienie ubytków w spoinach zaprawą o spoiwie
wapienno-trasowym.
 38. W partii przyziemia przy kamieniach granitowych
pozostawionych z fundamentu założenie mocniejszej fugi do
spoin z trassem TrassNaturstein Fugr NHL
 39. W przypadku stwierdzenia występowania soli
rozpuszczalnych w wodzie w obrębie bramy stwierdzonego
podczas badań konserwatorskich, lub zaobserwowanych
wykwitów solnych podczas prac, należy w tych miejscach
zastosować tynk renowacyjny a następnie tynk nawierzchniowy
tynk cienkowarstwowy scalający).
 40. Wykonanie obrzutki szczepnej przed złożeniem większych
partii tynku, SanierVorspritzmortel prod. Optolith.
 41. Uzupełnienie tynków zaprawą o spoiwie wapienno-
trasowym np. Optosan TWM prod. Optolith lub innym
materiałem o identycznych właściwościach.
 42. Wykonanie pokrycia daszków z dachówki nawiązującej
kształtem do dachówki na dzwonnicy i bramie zachodniej.
 43. Założenie zaprawy cienkowarstwowej barwionej w masie,
zbrojonej włóknami Historic Feinputz NHL, prod. Optolith, kolor

- wybrany po konsultacji z komisją konserwatorską.
44. Kolorystyka podziałów architektonicznych ustalona na podstawie badań konserwatorskich koloru wybrany po konsultacji z komisją konserwatorską, w razie występowania innego koloru niż na płaszczyznach, zaleca się pokrycie elementów architektonicznych farbą silikatową Silisa prod. Optolith
45. Oczyszczenie metalowych elementów montażowych-zawiasów osadzonych w bramie, zabezpieczenie powierzchni metalu inhibitorem korozji, następnie pomalowanie farbą podkładową i farbą o docelowym kolorze, kolorze nowych krat.

Prace przy bramie zachodniej:

46. Przewiązanie pęknięcia w przyporze bramy przy pomocy metalowych kotw zabezpieczonych antykorozyjnie, ze stali kwasoodpornej lub prętów z włókna szklanego.
47. Uzupełnienie ubytków w spoinach zaprawą o spoiwie wapienno-trasowym.
48. Oczyszczenie metalowych elementów montażowych-zawiasów osadzonych w bramie, zabezpieczenie powierzchni metalu inhibitorem korozji, następnie pomalowanie farbą podkładową i farbą o docelowym kolorze, kolorze nowych krat.
49. Ujednolicenie powłok malarskich na bramie zachodniej według ustaleń badań konserwatorskich wykonanych na bramie wschodniej i ustaleniu oryginalnej kolorystyki, po zatwierdzeniu przez komisję konserwatorską.

Prace przy kratkach:

50. Wykonanie projektów nowych krat nawiązujących do historycznego charakteru kościoła, do zatwierdzenia przez komisję konserwatorską
51. Wykonanie nowych krat według zatwierdzonego projektu i w zatwierdzonej kolorystyce.
52. Montaż wykonanych krat.

mgr Joanna Siemińska - Goluch
Konserwator Dział Sztuki
tel. 0 505-77-47-45
91-324 Łódź, ul. Sierakowskiego 63/126
NIP 726-218-68-111

Fot.1. Brama zachodnia od strony zewnętrznej, widoczne pęknięcie przypory po lewej stronie.

Fot.2. Nisza w murze kościoła od strony południowej, widoczne odspajające się tynki i połamane dachówki, widoczny silny porost glonów i porostów.

Fot.3. Brama wschodnia od strony zewnętrznej, widoczne odspajające się tynki i łuszczącą się farbę.

Fot.4 Fragment muru po północnej stronie kościoła, widoczne odspajające się tynki, zdegradowane cegły z wnętrza muru i pęknięcia wtórnych napraw cementowych.

Fot.5.Korona muru wykonana z cegły, widoczne odspajające się tynki, wypłukane spoiny między cegłami, widoczny silny porost glonów i porostów.

Fot.6. Fragment muru od strony północnej, widoczne odspajające się wtórne tynki i silny porost glonów i porostów.

Fot.7. Fragment bramy wschodniej, ozdobna rozeta, widoczne odspajające się tynki słabą strukturę tynków spodnich.

Fot.8. Fragment bramy wschodniej, widoczny ubytek w gzymsie oraz silny porost glonów i porostów w miejscu zaciekania.

Fot.9. Fragment muru od strony zachodniej, widoczne odslonięte przyziemie i odspajające się warstwy tynku.

Fot.10. Fragment bramy i muru od strony wschodniej, widoczne odpajające się tynki.

Fot.11. Fragment bramy wschodniej, widoczny odpajający się wtórny tynk z dodatkiem cementu.

Fot.12. Fragment bramy wschodniej, widoczne różne warstwy tynków, wapienne i cementowo wapienne, odspajające się od podłoża, a także łuszcząca się farba.